

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PROKURORLUĞUNUN HÜQUQİ STATUSU, VƏZİYYƏTİ VƏ İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ (PROSESSUAL ASPEKTDƏ)

FATMAXANIM ƏHMƏDLİ¹

Annotasiya

Azərbaycan Respublikasında prokurorluq qanunun aliliyinin təmin edilməsi, vətəndaşların hüquq və mənafelərinin ölkənin qanunvericilik çərçivəsində müdafiəsi üçün əsasdır. Bu məqalə Azərbaycan prokurorluğunun hüquqi vəziyyətini, hazırkı şəraitini və gələcək perspektivlərini araşdırmaq, onun prosessual funksiyalarına xüsusi diqqət yetirmək məqsədi daşıyır. Prokurorluğun hüquqi səlahiyyəti milli Konstitusiyaya və müvafiq qanunvericiliklə müəyyən edilir. Hazırda prokurorluğun mövcud vəziyyəti bir sıra çağırışlar və imkanlarla xarakterizə olunur. Qeyd edək ki, Azərbaycanda prokurorluq ölkənin hüquq sistemində mühüm rol oynayır. Prokurorluq qarşıya çıxan problemləri həll etməklə, yaranmış imkanlardan istifadə etməklə qanunun aliliyinə, vətəndaşların hüquq və mənafelərinin müdafiəsinə öz töhfəsini verir.

***Açar sözlər:** Azərbaycan Respublikası, prokurorluq, prosessual aspekt, istintaq, məhkəmə prosedurları, hüquqi status, qanunun aliliyi, beynəlxalq standartlar.*

I. Giriş

Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu 1991-ci ildə Sovet İttifaqından müstəqillik qazandıqdan sonra əhəmiyyətli dərəcədə inkişaf etmişdir. İlk olaraq Sovet dövründən qalma hüquq institutlarından sonra modelləşdirilmiş idarə beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırmaq üçün çoxsaylı islahatlardan keçmiş və müasir demokratik dövlətin ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu qanunun aliliyini təmin etmək, vətəndaşların hüquq və mənafelərini qorumaq vəzifəsi daşıyan milli qanunvericilik bazasının mühüm tərkib hissəsidir. Onun vəzifələrinə qanunların icrasına nəzarət etmək, cinayət təhqiqatlarını aparmaq və cinayət törətmiş şəxsləri təqib etmək daxildir. Prokurorluğun hüquqi əsası Azərbaycan Konstitusiyası və əlavə qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilir. Konstitusiyada nəzərdə tutulduğu kimi, Prokurorluq müstəqil orqan kimi Azərbaycan Prezidentinin tabeliyində fəaliyyət göstərir və Milli Məclis qarşısında hesabat verir [14]. Bu müstəqillik prokurorluq prosesinin qərəzsizliyini və ədalətliyini təmin etmək üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Prokurorluğun vəziyyətinə müxtəlif amillər, o cümlədən siyasi, sosial və iqtisadi şərait təsir edir. Prokurorluğun inkişaf perspektivləri hökumətin hüquq sistemində islahatların aparılması və müasirləşdirilməsinə sadıqlığından asılıdır. Yeni texnologiyaların tətbiqi, prokurorluq işçiləri üçün təlim proqramları, ixtisaslaşdırılmış bölmələrin yaradılması kimi təşəbbüslər Prokurorluğun fəaliyyətinin səmərəliliyini artırmağa bilər [4]. Bundan əlavə, beynəlxalq təşkilatlar və digər ölkələrlə əməkdaşlığın gücləndirilməsi Azərbaycan prokurorlarının potensialının və peşəkarlığının artırılmasına kömək edə bilər [12].

Qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun hüquqi vəziyyəti, inkişaf perspektivləri hüquq sisteminin səmərəliliyini əks etdirən mühüm cəhətlərdir. Problemlərin həlli və islahatların həyata keçirilməsi prokurorluq prosesinin təkmilləşdirilməsinə, vətəndaşların hüquq və mənafelərinin müdafiəsinə töhfə verə bilər.

II. Azərbaycan Respublikası prokurorluğunun fəaliyyət istiqamətləri, sistemi və təşkili

Müasir Azərbaycanın qurucusu Ulu Öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu milli inkişaf strategiyasını Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev səmərəli şəkildə davam etdirmişdir. Cənab İlham Əliyev özünün strateji daxili və xarici siyasəti və müasir tələblərə uyğunlaşdırılmış pragmatik islahatları ilə xalqın tarixində yeni gəncləşmə dövrünün əsasını qoyub.

¹ Bakı Dövlət Universiteti, Hüquq fakültəsi / email: fatya.ahmedli@gmail.com

İctimai həyatın bütün sektorlarında aparılan sistemli islahatlar, dövlət idarəçiliyinə müasir yanaşmanı vurğulayan ardıcıl tədbirlərlə birlikdə ən yüksək beynəlxalq standartlara və müasir tələblərə uyğunlaşan hüquq sisteminin inkişafı üçün zəmin yaratmışdır. Bu islahatlar həm də prokurorluq orqanlarının davamlı təkmilləşdirilməsinə şərait yaratmışdır [2, s. 21].

Ulu Öndərin layiqli davamçısı cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə korrupsiyaya və digər cinayətkarlığa qarşı mübarizə tədbirləri yeni səviyyəyə çatdırılıb. Bura hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması, onların maddi-texniki təminatının yaxşılaşdırılması, şəxsi heyətinə hərtərəfli dövlət dəstəyi ilə təmin edilməsi daxildir. Məqsədyönlü təşəbbüslər bu mühüm institutların səmərəliliyini və bacarıqlarını artırmaq öhdəliyini əks etdirir.

Prokurorluq Azərbaycan Konstitusiyasının prinsipləri əsasında fəaliyyət göstərir və ədalətin təmin edilməsinə, ictimai asayişin və qanunun aliliyinin qorunmasına xidmət edir. Onun vəzifələrinə cinayət təhqiqatının başlanması və aparılması, məhkəmə proseslərinə nəzarət və məhkəmədə dövləti təmsil etmək daxildir.

Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu qanunların ədalətli və ardıcıl tətbiqini təmin etməklə, cinayət törətmiş şəxsləri ölkənin qanunvericilik bazasına uyğun olaraq məsuliyyətə cəlb etməklə məhkəmə-hüquq sistemində həlledici rol oynayır.

Prokurorluğun fəaliyyəti hüquqi dövlət quruculuğu prosesində, dövlətçiliyimizin, qanunçuluğun, insan hüquqlarının qorunmasının təmin edilməsində, eyni zamanda cinayətkarlıqla səmərəli mübarizədə həlledici rol oynayır. Yaradılmış prokurorluq orqanları təqdirəlayiq inkişaf yolu keçmiş və qanunçuluğun möhkəmlənməsinə mühüm töhfələr verməklə xalqa, dövlətçilik ideallarına sədaqətlə xidmət edir [3, s. 14].

Prokurorluq ilk növbədə qanunların icrasına nəzarət və ədalətin təmin edilməsi ilə məşğuldur. Onun fəaliyyətinə cinayət araşdırmalarının başlanması, cinayət işlərinə nəzarət və məhkəmədə dövləti təmsil etmək daxildir. Prokurorların şəxslərə və qurumlara qarşı ittiham irəli sürmək, hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən qəbul edilmiş qərarların qanuniliyinə nəzarət etmək və qanuni prosedurlara əməl olunmasını təmin etmək səlahiyyəti vardır.

Prokurorluğun fəaliyyəti Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Prokurorluq haqqında Qanun və digər müxtəlif qanunvericilik aktları ilə tənzimlənir. Son illər hüquq sistemində islahatların aparılması, o cümlədən məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinin və hüquqi proseslərin şəffaflığının artırılması istiqamətində səylər göstərilib.

Azərbaycanda prokurorluğun rolunu və funksiyalarını tənzimləyən hüquqi baza Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 133-cü maddəsinin II maddəsində və Prokurorluq haqqında Qanunun 2-ci maddəsində öz əksini tapmışdır. Bu hüquqi mətnlərə əsasən, Azərbaycan Prokurorluğu mərkəzləşdirilmiş və vahid qurum kimi fəaliyyət göstərir. Buraya Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorunun nəzarəti altında olan müxtəlif ərazi və ixtisaslaşdırılmış prokurorluqlar daxildir. Ölkə daxilində fəvqəladə və ya xarici prokurorluqların, yaxud Prokurorluq haqqında Qanunda nəzərdə tutulmayan hər hansı formada prokurorluq orqanlarının yaradılması qəti qadağandır.

Azərbaycanda cinayət təqibinin hüquqi bazası Konstitusiyadan, Prokurorluq haqqında Qanundan və digər müvafiq qanunlardan, habelə Azərbaycanın tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən ibarətdir [10].

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 133-cü maddəsində Baş Prokurorluğun vəzifələri müəyyən edilmişdir. Bu maddəyə əsasən, Baş Prokurorluq qanunların vahid tətbiqinə və icrasına nəzarət etmək, mövcud qanunvericiliyə uyğun olaraq istintaq və məhkəmə proseslərinə rəhbərlik etmək, məhkəmə işlərində dövləti təmsil etmək vəzifəsi daşıyır. Bundan əlavə, Baş Prokurorluq məhkəmə qərarlarına qarşı iddiaların verilməsi və apellyasiya şikayətləri daxil olmaqla, qanuni hərəkətlərə başlamaq üçün məsuliyyət daşıyır. Bu, hüquqi vahidliyin qorunmasında və qanunun aliliyinin təmin edilməsində Baş Prokurorluğun həlledici rolunu vurğulayır [14].

Baş Prokurorluq həm regional, həm də ixtisaslaşmış bölmələri olan vahid qurum kimi təşkil edilmişdir. Bütün bu bölmələr Baş Prokurorun tabeliyində fəaliyyət göstərir və bu, vahidliyi və nəzarəti qorumağa yönəlmiş dəqiq müəyyən edilmiş iyerarxik strukturu göstərir.

Baş prokuroru Azərbaycan Respublikasının Prezidenti vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edir, lakin bu hərəkət üçün Milli Məclisin razılığı lazımdır. Qeyd olunan müddəa qanunverici orqanı təyinət

prosesinə cəlb etməklə müəyyən dərəcədə nəzarət və balansı təmin edir ki, bu da Prezidentin birtərəfli qərar qəbul etməsinə mane ola bilər.

Baş prokurorun müavinləri və ixtisaslaşdırılmış prokurorluq orqanlarının rəhbərləri Baş prokurorun təqdimatı əsasında Prezident tərəfindən təyin edilir. Bu, Baş Prokurorun hələ də Prezidentin iştirakı ilə təyinat prosesinə təsirini gücləndirir.

Həmin vəzifələr prezidentin razılığı ilə baş prokuror tərəfindən təyin edilir. Bu, Baş Prokurorun kadr təminatında mərkəzi rol oynadığı, lakin Prezidentin təsdiqinin də zəruri olduğu birgə yanaşmanı əks etdirir [4].

“Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsində Azərbaycan hüquq sistemində prokurorluğun əsas vəzifələri və funksiyaları müəyyən edilmişdir. Konkret olaraq, bu maddə Prokurorluğa həm cinayət işi başlamaq, həm də ibtidai araşdırma aparmaq səlahiyyəti verir. Bu müddəa müəyyən edilmiş hüquqi standartlara uyğun olaraq cinayət işlərinə baxılması və təhqiqatının rəsmi prosesinin idarə edilməsində və ona nəzarətdə prokurorluğun əsas rolunu vurğulayır [12].

Prokurorluq ibtidai araşdırmaların qanuni standartlara riayət olunmasını təmin etmək məqsədilə onların prosessual aspektlərinə nəzarət etmək üçün məsuliyyət daşıyır. Bu funksiya cinayət mühakiməsi prosesinin bütövlüyünü qorumaq və cəlb olunmuş şəxslərin hüquqlarını qorumaq üçün çox vacibdir [10].

Prokurorluq istintaq və hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən qanunların icrasına və tətbiqinə nəzarət etmək üçün məsuliyyət daşıyır. Bu nəzarət bu qurumların qanuni çərçivələr daxilində fəaliyyət göstərməsini və qanunun aliliyinin qorunmasını təmin edir.

Prokurorluğun cinayət mühakimə icraatındakı rolundan əlavə, məhkəmə iddiaları qaldırmaq, mülki və iqtisadi mübahisələrə baxmaq səlahiyyəti var. Bu, onun cəlb edilməsinin ictimai maraqlara və ya qanunla müəyyən edilmiş öhdəliklərə təsir edən müxtəlif hüquqi məsələləri əhatə etmək üçün sadəcə cinayət təqibindən kənara çıxdığını göstərir.

Cinayət işləri üzrə məhkəmə proseslərində prokurorluq işdə tərəf kimi çıxış edərək dövlətin maraqlarını təmsil edir. Onun vəzifələrinə sübutlar təqdim etmək, hüquqi arqumentlər gətirmək və ictimaiyyət adından ədaləti müdafiə etmək daxildir. Beləliklə, o məhkəmə prosesində həlledici rol oynayır [15].

Prokurorluq məhkəmə qərarlarına etiraz etmək və bu qərarların qüsurlu olduğuna inandığı təqdirdə hökmlərin icrası ilə məşğul olmaq səlahiyyətinə malikdir. Bu müddəa məhkəmə qərarlarına baxılması, dəyişdirilməsi və icrası sistemini müəyyən edir və bununla da məhkəmə prosesində nəzarəti və balansı qoruyur.

Bundan başqa, hüquqi müddəalar prokurorluğun üzərinə Konstitusiyada və ya prosessual qanunlarda nəzərdə tutulandan artıq vəzifələr qoyulmamasını tələb edir. Bu təminat, onun rolunun dəqiq müəyyən edilmiş və ciddi şəkildə öz qanuni mandatlarına yönəldilməsini təmin etməklə, qanunla nəzərdə tutulmayan funksiyalara hər hansı müdaxilənin qarşısını almaqla ofisin muxtariyyətini və effektivliyini qorumaq üçün nəzərdə tutulmuşdur [13].

Prokurorluq haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 5-ci maddəsində prokurorluğun fəaliyyətini tənzimləyən əsas prinsiplər öz əksini tapmışdır. Bu prinsiplər qanuna riayət olunmasını, bütün fiziki şəxslərin qanun qarşısında bərabər rəftarının təmin edilməsini, həm fiziki, həm də hüquqi şəxslərin hüquq və azadlıqlarının qorunmasını və onlara hörmət edilməsini vurğulayır. Bundan əlavə, prinsiplər faktiki sübutlara əsaslanaraq obyektiv və qərəzsiz qərar qəbul etməyi tələb edir. Prokurorluğun strukturu mərkəzləşdirilmiş nəzarət və vahid yanaşma ilə xarakterizə olunur, Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorunun tabeliyində regional və ixtisaslaşmış prokurorlar fəaliyyət göstərir. Bundan əlavə, ofisin fəaliyyətinin siyasi təsirdən azad olmasını təmin edərək, siyasi müstəqilliyini qoruyub saxlaması gözlənilir [6].

Prokurorluq orqanlarının nəzarət funksiyalarını qanunvericilik və digər normativ hüquqi aktlar əsasında bir neçə sahəyə bölmək olar. İlk növbədə, qanunların icrasına nəzarətdə prokurorluğun rolunu araşdırmaq məqsədəuyğundur. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 96-cı maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu digər qurumlarla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə qanunvericilik təklifi vermək və digər qanun layihələri təqdim etmək hüququna malikdir.

Bundan əlavə, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin IV hissəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun sorğusu əsasında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını və qanunlarını şərh edir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi digər qurumlarla birlikdə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin III hissəsinin 1-7-ci bəndlərində göstərilən məsələlərə Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun müraciəti əsasında baxır [7].

İnsan hüquqları anlayışı dərin tarixi köklərə malik olsa da, onun əsl əhəmiyyəti demokratiya, azadlıq, ədalət, humanizm və bərabərlik kimi fundamental prinsiplərin qəbul edilməsindən irəli gəlir. Bu əsas atributlar müasir kontekstdə insan hüquqlarının başa düşülməsi və qiymətləndirilməsi üçün konkret zəmin yaradır [1, s. 10].

Məlum olduğu kimi, insan və vətəndaşların əsas hüquq və azadlıqları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında öz əksini tapmışdır. Buraya hamının qanun və məhkəmə qarşısında bərabərliyi, yaşamaq hüququ, azadlıq, mülkiyyət, əqli mülkiyyət, təhlükəsizlik, şəxsi həyat, mənzil, fikir və söz azadlığı, vicdan azadlığı, şəxsi və ailə həyatının toxunulmazlığı daxildir.

Bütün bu hüquq və azadlıqlar hər kəsə doğulduğu andan xasdır və ayrılmazdır, onlara hörmət edilməli və qorunmalıdır. Ona görə də dövlət orqanlarının, yerli özünüidarəetmə orqanlarının, kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının rəhbərlərinin hərəkətləri bu hüquq və azadlıqları pozmamalı, əksinə, onların tanınmasına, qorunmasına və onlara riayət olunmasına töhfə verməlidir. Hüquq və azadlıqların məhdudlaşdırılmaması ilə bağlı yeganə istisna Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 71-ci maddəsinin III hissəsində göstərilmişdir. Hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyəti ilə bağlı qanunvericilik aktlarında prokurorların fəaliyyətinə nəzarətlə bağlı bəzi müddəalar müəyyən edilmişdir. Məsələn, Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında Qanunun 20-ci maddəsinin I bəndində göstərilir ki, əməliyyat-axtarış fəaliyyətini həyata keçirən subyektlər tərəfindən qanunların icrasına nəzarəti Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru və onun səlahiyyət verdiyi prokurorlar daşıyırlar.

Polis haqqında Qanunun 12-ci maddəsinin II bəndində qeyd olunur ki, məhkəmələr və prokurorluq öz qanuni səlahiyyətləri daxilində polis orqanlarında qanunların icrasına nəzarət edir [11].

Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 21-ci maddəsində prokurorluq orqanlarının məhkəmə tərəfindən təyin edilmiş cəzaların yerinə yetirilməsi üzrə vəzifələri müəyyən edilmişdir. Buraya hökmlərin icrasına nəzarət və yekun məhkəmə qərarları ilə bağlı şikayətlərə baxılması daxildir [15].

Qanunların icrasına nəzarət Baş Prokurorluğun müxtəlif idarələri, o cümlədən Ədliyyə Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Fövqəladə Hallar Nazirliyi, Dövlət Gömrük Komitəsi, Dövlət Təhlükəsizlik Xidməti və Dövlət Sərhəd Xidməti kimi digər dövlət orqanları tərəfindən həyata keçirilir. Prokurorluq haqqında Qanunun 4 və 18-ci maddələrində qeyd olunur ki, prokurorluq istintaq, əməliyyat və əməliyyat-axtarış fəaliyyətində qanunların icrasına və tətbiqinə qanunun müddəalarına uyğun olaraq nəzarət edir. Bu nəzarətə insan və vətəndaş hüquqlarının müdafiəsinin, əməliyyat tədbirlərinin qanuniliyinin, operativ orqanlar və vəzifəli şəxslərin qəbul etdiyi qərarların məqsədəuyğunluğunun təmin edilməsi daxildir.

Əməliyyat orqanlarının rəhbərləri əməliyyat fəaliyyətinin təşkili və həyata keçirilməsi zamanı qanunvericiliyə əməl olunmasının təmin edilməsinə görə şəxsən məsuliyyət daşıyırlar [5].

Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında Qanunun 20-ci maddəsi əməliyyat orqanları tərəfindən qanunvericilik normalarına riayət olunmasına nəzarətin həyata keçirilməsini bu vəzifəyə təyin edilmiş prokurorlarla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının Baş Prokuroruna həvalə edir [9].

Vətəndaşlar əməliyyat-axtarış tədbirlərinin həyata keçirilməsi zamanı baş verə biləcək hüquq pozuntuları barədə materiallar, məlumatlar və ya yazılı şikayətlər təqdim etdikdə və ya bu tədbirlərlə bağlı müəyyən edilmiş qaydaların və qərarların qanuniliyi prokurorların tələbi ilə yoxlanıldıqda, əməliyyat-axtarış subyektlərinin rəhbərləri bu tədbirlərin səbəblərini və əsaslandırmaqlarını əks etdirən sənədləri təqdim etməyə borcludurlar. Prokurorlar bu sənədlərdə olan məlumatların məxfiliyinin qorunmasına cavabdehdirlər [9].

Bu məxfilik qaydasına istisnalar cinayət məsuliyyətinə cəlb olunma hallarını əhatə edir ki, burada cinayətkar qruplara qoşulmuş və ya istintaq orqanlarının ştatdankənar və ya konfidensial işçisi olan şəxslər haqqında məlumat bu şəxslərdən yazılı razılıq almaq şərti ilə prokurorlarla paylaşıla bilər.

Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 20-ci maddəsinin IV bəndinə əsasən, əməliyyat-axtarış tədbirlərinin təşkili, taktikası, üsulları və vasitələrinə dair məlumatlara prokuror nəzarəti həyata keçirilmir. Lakin əməliyyat-axtarış subyektləri tərəfindən tətbiq edilən təşkilati-taktiki üsullar əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin məqsəd və prinsiplərinə, habelə bu tədbirlərin qanunla müəyyən edilmiş əsas və şərtlərinə zidd olduqda onlar araşdırılmalıdır.

Prokurorlar əməliyyat-axtarış fəaliyyətini tənzimləyən qanunvericiliyin tələblərinə əməliyyat-axtarış orqanları tərəfindən riayət edilməsini təmin etmək məqsədilə əməliyyat-axtarış tədbirlərinin icrasına və qəbul edilmiş qərarların qanuniliyinə nəzarət edir.

Beləliklə, Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu ölkənin hüquq sistemində mühüm rol oynayır və qanunun aliliyini təmin etmək və ədaləti təmin etmək vəzifəsi daşıyır. Onun funksiyaları, təşkilati strukturu və aparılan islahatlar Azərbaycanın qanunvericilik bazasının inkişaf edən xarakterini və beynəlxalq hüquqi standartlara cavab vermək öhdəliyini əks etdirir.

III. Nəticə

Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun hüquqi statusu, vəziyyəti və inkişaf perspektivləri mürəkkəb və çoxşaxəlidir. Ölkəmizdə prokurorluq orqanları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Prokurorluq haqqında Qanun və digər müvafiq qanunvericilik aktları çərçivəsində fəaliyyət göstərir. Son illər Azərbaycan Prokurorluğunda səmərəliliyin, şəffaflığın və hesabatlılığın artırılması istiqamətində mühüm islahatlar aparılmışdır. Bu islahatlara yeni qanunvericiliyin qəbulu, yeni texnologiya və prosedurların tətbiqi, digər hüquq-mühafizə orqanları və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığın gücləndirilməsi aid edilir.

Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu öz səmərəliliyinin, şəffaflığının və hesabatlılığının artırılmasına yönəlmiş islahatları prioritetləşdirməkdə davam edəcəkdir. Bura onun cinayətlərin araşdırılması və təqibi üzrə potensialının gücləndirilməsi, digər hüquq-mühafizə orqanları və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığın təkmilləşdirilməsi və s. kimi məsələlərin həlli daxildir.

Bütövlükdə, Prokurorluq Azərbaycanda ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində mühüm rol oynayır, hüquqi standartların təmin edilməsi və şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi istiqamətində fəaliyyət göstərir.

Yekun olaraq qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu cinayət təqiblərinə rəhbərlik etmək və qanunlara riayət olunmasına nəzarət etməklə, ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsində, insan hüquqlarının müdafiəsində, hüquqi islahatlara töhfə verməklə məhkəmə-hüquq sistemində mühüm rol oynayır. Prokurorluğun fəaliyyəti ölkədə qanunun aliliyinin qorunması və ədalətin təmin edilməsi üçün əsasdır.

Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğunda, bir çox hüquqi institutlar kimi, şəffaflığın təmin edilməsi, korrupsiyaya qarşı mübarizə və s. kimi mühüm problemlər istiqamətində davam edən islahatlar və modernləşdirmə səyləri onun səmərəliliyini gücləndirmək və ictimai etimadı artırmaq məqsədi daşıyır. Beləliklə, Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu ölkənin hüquq sistemində həlledici rol oynayır, onun hüquqi statusu, vəziyyəti, inkişaf perspektivləri mürəkkəb və çoxşaxəlidir. Son illərdə əhəmiyyətli irəliləyişlər əldə olunsada, müəyyən problemlər hələ də qalmaqdadır və Prokurorluğun fəaliyyətinin səmərəliliyini, şəffaflığını və hesabatlılığını təmin etmək üçün davamlı islahatların aparılması zəruridir.

REFERENCES (ƏDƏBİYYAT):

1. Aliyev A.I. Human Rights. Textbook. Baku, Nurlar Publishing, 2019. 352 p (in Azerbaijani / Əliyev Ə. İnsan hüquqları. Bakı, "Nurlar" nəşriyyatı, 2019, 352 s).
2. Aliyev E. Pages from the history of the prosecutor's office of the Republic of Azerbaijan. Baku, Ishig, 1997, 184 p (in Azerbaijani / Əliyev E. Azərbaycan Respublikası prokurorluğu tarixindən səhifələr. Bakı, İşiq, 1997, 184 s).

3. Aslanov S. Azerbaijan Prosecutor's Office: organization and activities. Baku, "Legal literature" publishing house, 2003, 420 p (in Azerbaijani / Aslanov S. Azərbaycan Prokurorluğu: təşkili və fəaliyyət istiqamətləri. Bakı, "Hüquq ədəbiyyatı" nəşriyyatı, 2003, 420 s).
4. Decree of the President of the Republic of Azerbaijan on the approval of the Statute of the Anti-Corruption Department under the Prosecutor General of the Republic of Azerbaijan and the number of prosecutors (October 28, 2004, No. 138) (in Azerbaijani / Azərbaycan Respublikasının Baş Prokuroru yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə İdarəsinin Əsasnaməsinin və prokurorluq işçilərinin say tərkibinin təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (2004-cü il 28 oktyabr, №138)).
5. Decree of the President of the Republic of Azerbaijan on the division of powers of operational-search subjects in the implementation of operational-search measures (June 19, 2001 No. 507) (in Azerbaijani / Əməliyyat-axtarış tədbirlərinin həyata keçirilməsində əməliyyat-axtarış subyektlərinin səlahiyyət bölgüsü haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (19 iyun 2001-ci il № 507)).
6. Gafarov M, Eyvazov H., law enforcement agencies of the Republic of Azerbaijan. Baku, Qanun, 2006, 599 p (in Azerbaijani / Qəfərov M, Eyvazov H., Azərbaycan Respublikasının hüquq-mühafizə orqanları. Bakı, Qanun, 2006, 599 s).
7. Law of the Republic of Azerbaijan on the Constitutional Court (December 23, 2003 No. 561-IIQ) (in Azerbaijani / Konstitusiyə Məhkəməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (23 dekabr 2003-cü il № 561-IIQ)).
8. Law of the Republic of Azerbaijan on Courts and Judges (June 10, 1997 No. 310-IQ) (in Azerbaijani / Məhkəmələr və hakimlər haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (10 iyun 1997-ci il № 310-IQ)).
9. Law of the Republic of Azerbaijan "On Operation-Search Activity", October 28, 1999 No. 728-IQ (in Azerbaijani / "Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 28 oktyabr 1999-cu il № 728-IQ).
10. Law of the Republic of Azerbaijan on state protection of persons involved in criminal proceedings (December 11, 1998, No. 585-IQ) (in Azerbaijani / Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (11 dekabr 1998-ci il, № 585-IQ)).
11. Police Act (in Azerbaijani / "Polis haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu (28 oktyabr 1999-cu il, № 727-IQ)).
12. Prosecutors Act (in Azerbaijani / "Prokurorluq haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu (7 dekabr 1999-cu il № 767-IQ)).
13. Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Azerbaijan on material and social security of employees of prosecution bodies (October 31, 2002, No. 168) (in Azerbaijani / Prokurorluq orqanları işçilərinin maddi və sosial təminatı haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı (2002-ci il 31 oktyabr, №168)).
14. The Constitution of the Republic of Azerbaijan (1995).
URL: <https://e-qanun.az/framework/897> (last access: 28.05.24).
15. The Penitentiary Code of the Republic of Azerbaijan (in Azerbaijani / Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsi, 14 iyul 2000-ci il, № 908-IQ).

LEGAL STATUS, CONDITION AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF THE PROSECUTOR'S OFFICE OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN (IN THE PROCEDURAL ASPECT)

FATMAKHANIM AHMADLI¹

Summary

The prosecutor's office in the Republic of Azerbaijan is the basis for ensuring the rule of law and protecting the rights and interests of citizens within the framework of the country's legislation. This article aims to examine the legal situation, current conditions and future prospects of the Azerbaijani prosecutor's office, paying special attention to its procedural functions. The legal authority of the prosecutor's office is determined by the national Constitution and relevant legislation. Currently, the current state of the prosecutor's office is characterized by a number of challenges and opportunities. It should be noted that the prosecutor's office in Azerbaijan plays an important role in the legal system of the country. The prosecutor's office contributes to the rule of law and the protection of the rights and interests of citizens by solving the problems encountered and using the opportunities that have arisen.

Keywords: Republic of Azerbaijan, prosecution, procedural aspect, investigation, court procedures, legal status, rule of law, international standards.

ПРАВОВОЙ СТАТУС, ПОЛОЖЕНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРОКУРАТУРЫ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ (В ПРОЦЕССУАЛЬНОМ АСПЕКТЕ)

ФАТМАХАНИМ АХМЕДЛИ²

Резюме

Прокуратура в Азербайджанской Республике является основой обеспечения законности и защиты прав и интересов граждан в рамках законодательства страны. Целью данной статьи является рассмотрение правовой ситуации, нынешнего состояния и будущих перспектив деятельности прокуратуры Азербайджана, уделяя особое внимание ее процессуальным функциям. Юридические полномочия прокуратуры определяются национальной Конституцией и соответствующим законодательством. В настоящее время современное состояние прокуратуры характеризуется рядом проблем и возможностей. Следует отметить, что прокуратура в Азербайджане играет важную роль в правовой системе страны. Прокуратура способствует обеспечению законности и защите прав и интересов граждан путем решения возникающих проблем и использования возникших возможностей.

Ключевые слова: Азербайджанская Республика, прокуратура, процессуальный аспект, расследование, судопроизводство, правовой статус, верховенство права, международные стандарты.

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 01.06.2024

Çapa qəbul tarixi: 25.09.2024

¹ Baku State University, Law faculty / email: fatya.ahmedli@gmail.com

² Бакинский Государственный Университет, Юридический факультет / email: fatya.ahmedli@gmail.com